

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
Інститут філології та журналістики
Кафедра української мови

Н. М. Костусяк

СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРНА МОВА: МОРФЕМІКА, СЛОВОТВІР

РОБОЧА ПРОГРАМА

ТА МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

для студентів напрямку підготовки

6.020303 “Філологія (Українська мова та література)”

Луцьк
Вежа-Друк
2014

УДК 811.161.2'373.611(073)
ББК 81.411.1-9
С 91

*Рекомендувала до друку вчена рада
Інституту філології та журналістики Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки (протокол № 6 від 13 лютого 2014 року)*

Рецензенти:

Ю. В. Громик – кандидат філологічних наук, доцент кафедри історії та культури української мови, декан Інституту філології та журналістики Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки;

Л. Ю. Туха – кандидат філологічних наук, доцент кафедри інженерної педагогіки, психології та українознавства Луцького національного технічного університету.

С 91 Костусяк Н. М.

Сучасна українська літературна мова : морфеміка, словотвір : робоча програма та методичні вказівки для студентів напряму підготовки 6.020303 “Українська мова і література” / Н. М. Костусяк. – Луцьк : Вежа-Друк, 2014. – 48 с.

Навчально-методичне видання укладено відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалавра філології, а також вимог кредитно-модульної організації навчального процесу. Воно містить відомості про структуру курсу “Сучасна українська літературна мова: морфеміка, словотвір”, теми та питання для обговорення на практичних заняттях, завдання для самостійної, індивідуальної й модульних контрольних робіт, схеми морфемного та словотворчого розбору слів, відомості про методи й засоби діагностики успішності навчання, список джерел. Усе це сприятиме оптимізації навчальної діяльності студентів, допоможе виробити й удосконалити навички та вміння, необхідні для лінгвістичної підготовки.

Для студентів напряму підготовки 6.020303 “Філологія (Українська мова та література)” освітньо-кваліфікаційного рівня *бакалавр*.

УДК 811.161.2'373.611(073)
ББК 81.411.1-9

© Костусяк Н. М., 2014

Вступ

Робочу програму навчальної дисципліни “Сучасна українська літературна мова: морфеміка, словотвір” складено відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалавра напряму 6.020303 “Філологія (Українська мова та література)”.

Предмет вивчення – морфеми, морфемна структура слів, закономірності конструювання слів за певними правилами сполучуваності морфем; морфемна та словотвірна підсистеми мови; способи творення слів, класифікація похідних слів відповідно до їхньої словотвірної структури та словотвірного значення.

Міждисциплінарні зв’язки. Курс “Сучасна українська літературна мова: морфеміка, словотвір” пов’язаний із проблематикою навчальних дисциплін “Сучасна українська літературна мова: фонетика, лексикологія”, “Сучасна українська літературна мова: стилістика”, “Вступ до мовознавства”.

Навчальна дисципліна “Сучасна українська літературна мова: морфеміка, словотвір” готує надійний ґрунт для ефективного вивчення морфології та синтаксису сучасної української літературної мови, а також загального мовознавства, історії українського мовознавства.

Робоча програма навчальної дисципліни складається з таких **змістових модулів**:

1. Морфеміка.
2. Словотвір.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Кількість кредитів: <u>3</u>	Галузь знань 0203 “Гуманітарні науки”	нормативна
	Напрямок підготовки 6.020303 “Філологія (Українська мова та література)”	
Модулів: <u>3</u>	Спеціальність “Українська мова та література”	Рік підготовки: <u>2</u>
Змістових модулів: <u>2</u>		Семестр: <u>3</u>
ІНДЗ: <u>є</u>		Лекції: <u>36</u> год.
Загальна кількість годин: <u>108</u>		Практичні заняття: <u>18</u> год.
Тижневих годин (для денної форми навчання):	Освітньо-кваліфікаційний рівень “Бакалавр”	Самостійна робота: <u>28</u> год.
Аудиторних: <u>3</u>		Індивідуальна робота: <u>26</u> год.
самостійної роботи: <u>2</u>		Форма контролю: <u>екзамен</u>
індивідуальної роботи: <u>2</u>		

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Робочу програму курсу “Сучасна українська літературна мова: морфеміка, словотвір” складено відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалавра філології, викладача української мови і літератури та зарубіжної літератури. Вона ґрунтується на принципах академічних праць з української мови й водночас передбачає зорієнтованість на ті основні теоретичні ідеї, які найповніше відбивають сучасний стан лінгвістики й мають більшу пояснювальну силу.

Теоретичний курс “Сучасна українська літературна мова: морфеміка, словотвір” посідає центральне місце серед лінгвістичних дисциплін, що викладають для студентів-філологів. Він спрямований на всебічне вивчення морфеміки та словотвору як основних і важливих ярусів мовної структури. Програмою курсу передбачено морфемний та словотвірний аналіз одиниць мови, визначення їхніх диференційних ознак з огляду на два взаємопов’язані й водночас різноспрямовані вектори – традицію і новаторство. У зв’язку з цим особливої уваги надано тим питанням морфеміки та словотвору, що перебувають у центрі зацікавлень лінгвістів й отримують неоднозначні розв’язання. До головних завдань курсу “Сучасна українська літературна мова: морфологія” належить вироблення в студентів навичок лінгвістичного аналізу, уміння застосувати набуті знання на практиці. Програма зорієнтована на виконання різноманітних тренувальних вправ, завдань творчого характеру, опрацювання додаткової літератури, написання рефератів тощо. Такі види роботи забезпечать поглиблений підхід до вивчення зазначеного курсу, розвиватимуть творчі навички в студентів. Докладне й усебічне вивчення морфемного та словотвірного ярусів сприятиме глибшому засвоєнню словниково-граматичних та інформаційних можливостей мови як найважливішого засобу людського спілкування.

Мета викладання навчальної дисципліни “Сучасна українська літературна мова: морфеміка, словотвір” – ознайомити студентів з основними теоретичними положеннями, які ґрунтуються на здобутках вітчизняної та зарубіжної лінгвістичної науки, зосередити увагу на закономірностях функціонування української мови, активних словотворчих процесах у сучасній українській літературній мові, головних морфологічних формах та складних випадках морфемного та словотворчого аналізу слів, забезпечити фахову підготовку із сучасної української літературної мови.

Основні завдання вивчення дисципліни “Сучасна українська літературна мова: морфеміка, словотвір” полягають у тому, щоб, синтезуючи знання з усіх рівнів мовної системи, забезпечити глибоке оволодіння теоретичними відомостями про морфемні та словотвірні явища, семантико-морфологічні ознаки морфем, закономірності їхньої сполучуваності, системні зв’язки між морфемами, правила виділення морфем та особливості їхньої класифікації, морфемний склад слів різних частин мови, диференціацію слів за їхньою морфемною будовою, принципи морфемного аналізу, з’ясувати способи і засоби творення похідних слів, мотиваційні відношення між твірними і похідними одини-

цями, класифікацію похідних слів за ознаками дериваційної структури і словотвірними значеннями в межах відповідних лексико-граматичних класів слів (частин мови), визначення продуктивності деяких способів і засобів деривації. Усе це сприятиме формуванню в майбутніх фахівців творчого підходу до аналізу мовних одиниць, виробленню наукового лінгвістичного світогляду та навичок проводити самостійну дослідницьку роботу, уміння застосувати на практиці правила морфеміки та словотвору.

Вивчаючи курс “Сучасна українська літературна мова: морфеміка, словотвір”, студенти повинні

знати:

- дефініції основних одиниць морфеміки та словотвору, їхні найважливіші формальні й семантичні параметри;
- типи та класифікацію морфем за різними ознаками;
- перелік найважливіших функцій морфем;
- принципи виділення та ідентифікації морфем;
- закономірності поєднання морфем у межах слова;
- особливості морфемної структури слів різних частин мови;
- поняттєвий апарат словотвору як розділу мовознавства;
- найважливіші класифікації способів словотворення;
- послідовність морфемного та словотворчого аналізу слів.

Студенти повинні **вміти:**

- вільно користуватися системою теоретичних знань із морфеміки, виконуючи різноманітні за складністю завдання;
- опрацьовувати статті, присвячені конкретним проблемам морфеміки та словотвору, конспектуючи головне;
- виділяти морфем (морфи) та характеризувати їх;
- розрізняти види морфем за різними класифікаційними принципами;
- аналізувати зміни в морфемній структурі слова та особливості синтагматики морфем;
- розрізняти види основ слова, класифікувати їх за основними ознаками;
- користуватись морфемними словниками;
- формувати словотвірні типи і словотвірні моделі;
- самостійно формувати словотвірне гніздо;
- робити морфемний і словотворчий аналіз запропонованих слів;
- правильно утворювати слова відповідно до національної специфіки української мови.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Морфеміка

Тема 1. Поняття про морфеміку сучасної української літературної мови

Морфеміка як рівень мовної системи та як розділ мовознавства. Зв'язок морфеміки з іншими розділами лінгвістики. Морфема як знакова одиниця мови. Поняття про морф і морфему. Співвідношення понять *морфема* і *слово*. Аломорфи та варіанти морфем. Класифікація морфем у сучасній українській літературній мові: за роллю в слові, за функцією, за місцем у структурі слова, за ознакою питома/запозичена. Поняття про матеріально виражені та нульові, регулярні й нерегулярні, продуктивні й непродуктивні афікси.

Тема 2. Особливості префіксів і суфіксів як основних словотвірних морфем української мови, їхнє походження

Суфікси, їхня роль у мові. Походження суфіксів: а) індоєвропейські суфікси; б) праслов'янські (спільнослов'янські) суфікси; в) східнослов'янські суфіксальні морфеми; г) власне-українські суфікси. Префікси, їхня роль у мові. Походження префіксів.

Тема 3. Поняття про основу слова. Історичні зміни в морфеміці

Основа слова. Основи похідні й непохідні, вільні та зв'язані. Морфемний розбір слів. Історичні зміни в морфемній структурі слова: опрощення, перерозклад, ускладнення. Основні шляхи розвитку морфеміки. Морфемні словники.

Змістовий модуль 2. Словотвір

Тема 4. Словотворення і словотвір (деривація і дериватологія)

Словотвір як особлива підсистема мови та як розділ мовознавства. Два аспекти словотвору: діахронічний і синхронічний. Розрізнення понять *словотворення* та *словотвір*. Місце словотвору в системі наук про мову. Питання про рівень словотвору. Зв'язок словотвору з морфемікою, лексикологією, морфологією, синтаксисом. Критерії розмежування словотворення, словозміни та формотворення. Основні засоби формотворення в українській мові. Словотвірні ресурси сучасної української мови. Типи словотворення.

Тема 5. Специфіка словотвірної похідності в сучасній українській літературній мові

Словотвір як учення про творення слів і загальні принципи їхньої мотивації. Похідне слово як одиниця словотвору. Ознаки похідного слова. Розмежування структурної та семантичної похідності. Твірна і похідна основи, формально-значеннєві відношення між ними. Словотвірний формант. Основні різновиди семантичної мотивації та семантичних відношень.

Тема 6. Основні комплексні словотвірні одиниці сучасної української літературної мови

Словотвірна категорія як узагальнена семантико-словотвірна сутність. Типологія словотвірних категорій сучасної української літературної мови. Питання про словотвірний тип у сучасному мовознавстві. Класифікація основних словотвірних типів. Словотвірне значення та словотвірна модель. Словотвірні ланцюжки (ряди) як вираження структурно-семантичних відношень у сфері похідних слів. Словотвірна синтагма. Словотвірна парадигма, її відмінність від морфологічної парадигми. Словотвірне гніздо як комплексна, найскладніша одиниця словотвору.

Тема 7. Способи словотворення в сучасній українській літературній мові

Визначення способів словотворення в сучасній лінгвістиці. Дві основні класифікації способів словотворення: а) за лексико-граматичним характером словотвірної бази та словотвірних засобів (традиційна класифікація): 1) різновиди морфологічного способу; 2) різновиди морфолого-синтаксичного способу; 3) лексико-синтаксичний і лексико-семантичний способи творення слів; б) за видом основних компонентів твірних формантів: 1) суфіксальний; 2) префіксальний; 3) постфіксальний; 4) суфіксально-префіксальний; 5) суфіксально-постфіксальний; 6) суфіксально-префіксально-постфіксальний; 7) префіксально-постфіксальний; 8) основоскладання; 9) словоскладання; 10) абрєвіатурний; 11) зрощення; 12) семантичний; 13) універбаційний; 14) конверсійний; 15) флективний; 16) акцентуаційний.

Тема 8. Словотвірні ознаки основних частин мови

Сучасній тенденції в розвитку словотворення. Словотвірні ознаки іменників. Основні способи словотворення прикметників. Дериваційний потенціал дієслів. Способи творення прислівників. Дериваційні ознаки займенників.

4. Структура навчальної дисципліни

<i>Назви змістових модулів і тем</i>	<i>Кількість годин</i>				
	<i>Усього</i>	<i>Лек.</i>	<i>Практ.</i>	<i>Інд.</i>	<i>Сам. роб</i>
1					6
Змістовий модуль 1. Морфеміка					
Тема 1. Поняття про морфеміку сучасної української літературної мови.	18	8	2	4	4
Тема 2. Особливості префіксів і суфіксів як основних словотвірних морфем української мови, їхнє походження.	12	4	2	4	2
Тема 3. Поняття про основу слова. Історичні зміни в морфеміці.	10	4	2	2	2
Разом за змістовим модулем 1	40	16	6	10	8
Змістовий модуль 2. Словотвір					
Тема 4. Словотворення і словотвір (деривація і дериватологія).	14	6	2	2	4
Тема 5. Специфіка словотвірної похідності в сучасній українській літературній мові.	14	4	2	4	4
Тема 6. Основні комплексні словотвірні одиниці сучасної української літературної мови.	14	4	2	4	4
Тема 7. Способи словотворення в сучасній українській літературній мові.	18	6	4	4	4
Тема 8. Словотвірні ознаки основних частин мови.	8	–	2	2	4
Разом за змістовим модулем 2	68	20	12	16	20
Усього годин	108	36	18	26	28

5. Теми практичних занять

№ з/п	Тема, питання для обговорення	Кількість годин
1	<p>Поняття про морфеміку сучасної української літературної мови</p> <p>1. Визначення морфеміки. Зв'язок морфеміки з іншими розділами лінгвістики.</p> <p>2. Поняття про морф і морфему. Співвідношення понять <i>морфема</i> і <i>слово</i>.</p> <p>3. Аломорфи та варіанти морфем.</p> <p>4. Класифікація морфем у сучасній українській літературній мові: за роллю в слові, за функцією, за місцем у структурі слова, за ознакою питомо/запозичена.</p> <p>5. Афікси субстанційні (матеріально виражені) та нульові, регулярні й нерегулярні, продуктивні й непродуктивні.</p>	2
2	<p>Особливості префіксів і суфіксів як основних словотвірних морфем української мови, їхнє походження</p> <p>1. Суфікси, їхня роль у мові.</p> <p>2. Походження суфіксів:</p> <p>а) індоєвропейські суфікси;</p> <p>б) праслов'янські (спільнослов'янські) суфікси;</p> <p>в) східнослов'янські суфіксальні морфеми;</p> <p>г) власне-українські суфікси.</p> <p>3. Префікси, їхня роль у мові.</p> <p>4. Походження префіксів.</p>	2
3	<p>Поняття про основу слова. Історичні зміни в морфеміці</p> <p>1. Поняття про основу слова. Особливості розрізнення похідних і непохідних, вільних та зв'язаних основ.</p> <p>2. Історичні зміни в морфемній структурі слова: опрощення, перерозклад, ускладнення.</p> <p>3. Основні шляхи розвитку морфеміки.</p> <p>4. Морфемні словники.</p> <p>5. Морфемний розбір слів.</p>	2
4	<p>Словотворення і словотвір (деривація і дериватологія)</p> <p>1. Поняття про словотворення і словотвір.</p> <p>2. Місце словотвору в системі наук про мову. Питання про рівень словотвору.</p> <p>3. Словотворення, формотворення, словозміна.</p> <p>4. Словотвірні ресурси.</p> <p>5. Типи словотворення.</p>	2
5	<p>Специфіка словотвірної похідності в сучасній українській літературній мові</p> <p>1. Словотвір як учення про творення слів і загальні прин-</p>	2

	<p>ципи їхньої мотивації.</p> <p>2. Похідне слово як одиниця словотвору. Ознаки похідного слова. Розмежування структурної та семантичної похідності.</p> <p>3. Твірна і похідна основи, формально-значеннєві відношення між ними.</p> <p>4. Поняття про словотвірний формант. Основні види формантів.</p> <p>5. Особливості семантичної мотивації.</p> <p>6. Різновиди семантичних відношень.</p>	
6	<p>Основні комплексні словотвірні одиниці сучасної української літературної мови</p> <p>1. Словотвірна категорія як узагальнена семантико-словотвірна сутність. Типологія словотвірних категорій сучасної української літературної мови.</p> <p>2. Питання про словотвірний тип у сучасному мовознавстві. Класифікація словотвірних типів.</p> <p>3. Словотвірне значення та словотвірна модель.</p> <p>4. Словотвірне правило.</p> <p>5. Твірна основа.</p> <p>6. Словотвірні ланцюжки (ряди). Словотвірна синтагма. Словотвірна парадигма, її відмінність від морфологічної.</p> <p>7. Словотвірне гніздо.</p>	2
7	<p>Способи словотворення в сучасній українській літературній мові</p> <p>1. Визначення способів словотворення в сучасній лінгвістиці.</p> <p>2. Дві основні класифікації способів словотворення:</p> <p>а) за лексико-граматичним характером словотвірної бази та словотвірних засобів (традиційна класифікація):</p> <p>1) різновиди морфологічного способу;</p> <p>2) різновиди морфолого-синтаксичного способу;</p> <p>3) лексико-синтаксичний і лексико-семантичний способи творення слів;</p> <p>б) за видом основних компонентів твірних формантів:</p> <p>1) суфіксальний;</p> <p>2) префіксальний;</p> <p>3) постфіксальний;</p> <p>4) суфіксально-префіксальний;</p> <p>5) суфіксально-постфіксальний;</p> <p>6) суфіксально-префіксально-постфіксальний;</p> <p>7) префіксально-постфіксальний;</p> <p>8) основокладання;</p> <p>9) словоскладання;</p> <p>10) аббревіатурний;</p> <p>11) зрощення;</p>	4

	12) семантичний; 13) універбаційний; 14) конверсійний; 15) флективний; 16) акцентуаційний.	
8	Словотвірні ознаки основних частин мови 1. Сучасній тенденції в розвитку словотворення. 2. Словотвірні ознаки іменників. 3. Основні способи словотворення прикметників. 4. Дериваційний потенціал дієслів. 5. Способи творення прислівників. 6. Дериваційні ознаки займенників.	2
	Разом	18

6. Самостійна робота

Самостійна робота студентів передбачає опрацювання теоретичних основ лекційного матеріалу, вивчення деяких питань і тем, що не були розглянуті в курсі лекцій, підготовку до практичних занять, зокрема, виконання системи вправ практичного характеру.

Ефективність самостійної роботи студента викладач виявляє на практичних заняттях, під час тематичного тестування й враховує в загальній оцінці за тему.

Зміст самостійної роботи студентів

№ з/п	Тема	Кількість годин
1	Поняття про морфеміку сучасної української літературної мови. Виконати вправи до теми 1	4
2	Особливості префіксів і суфіксів як основних словотвірних морфем української мови, їхнє походження. Виконати вправи до теми 2	2
3	Поняття про основу слова. Історичні зміни в морфеміці. Виконати вправи до теми 3	2
4	Словотворення і словотвір (деривація і дериватологія). Виконати вправи до теми 4	4
5	Специфіка словотвірної похідності в сучасній українській літературній мові. Виконати вправи до теми 5	4
6	Основні комплексні словотвірні одиниці сучасної української літературної мови. Виконати вправи до теми 6	4
7	Способи словотворення в сучасній українській літературній мові. Виконати вправи до теми 7	4
8	Словотвірні ознаки основних частин мови. Виконати вправи до теми 8	4
	Разом	28

Вправи до теми 1

1. Зробіть морфемний розбір виділених у словосполученні слів, поясніть відмінність їхньої морфологічної структури.

Гаряче молоко, гаряче кохати, іти ранком, любуватися літнім ранком, поводитися по-дитячому, по дитячому майданчику, поводитися добре, добре

слово, прийти вперше, у перше вікно, підняти руки догори, підійти до гори, вивчити напам'ять, залишити на пам'ять, ходити удвох, у двох будинках.

2. Класифікуйте подані слова відповідно до наявності/відсутності в них закінчення.

Правдиво, зозулястий, таксі, золото, тремтячи, куцистий, бульдозерист, бюро, незалежно, самотньо, солодко, какаду, пальто, молодо, дешево, зернистий, завзято, краплистий, фольклорист, голо, будинок, журі, радість, попури, по-українськи, високо, вихователь, учень, співають, депо, учитель, кіно, садок, купе, мужність, пам'ятник, кашне, леді, парк.

3. З-поміж поданих слів випишіть ті, що мають закінчення -о?

Радіо, село, близько, дядько, трюмо, бюро, забудько, депо, легко, Колорадо, сонечко, око, радісно, морозиво, вікно, весело, відро, перевесло, решето, сумно, зелено, батько.

4. Випишіть слова із закінченням -е?

Добре (прислівник), місце, селище, пенсне, поле, море, купе, сонце, аташе, серце, пюре, добре (прикм.), сумне, придане, тире, турне, котре, будь-яке, молоді.

5. Із ЗМК чи художнього твору випишіть по 5–6 речень зі словами з омонімічними, синонімічними та антонімічними морфемами.

Наприклад: *Бережу, прибережний* (омонімічні корені), *на великому, на великім* (синонімічні флексії), *відчинити, зачинити* (антонімічні префікси).

Вправи до теми 2

1. У поданих словах виділіть суфікси, визначте їхній різновид за походженням.

Боротьба, людство, ковалиха, ліноці, держак, вітряк, широчінь, двічі, радість, квасолина, Київщина, вогник, вузличок, половець, веслувати, бігцем, бурмотіти, гордоці, киянин.

2. Подані слова запишіть у дві колонки: 1) із питомими префіксами, 2) із запозиченими префіксами.

Прадід, інваріант, контекст, демобілізація, дописемний, передостанній, дисгармонія, найвищий, предобрый, зависокий, надприродний, реконструкція, дезінформація, антициклон, повоснний.

Вправи до теми 3

1. Зробіть морфемний розбір поданих слів.

Авторка, безбарвний, безсоромний, білосніжний, бояриня, братство, будувати, буревій, важливість, вберігати, вгору, увечері, вдумливий, вдячний, комарище, вербиченька, вередливість, вечорниці, вжитий, виважити, вивішувати, викуп, вималювати, вихідний, вимірювати, вимова, вимушеність, вирости, висаджений, височина, вмивальник, вниз, вночі, водиця, волинянка, написаний, прочитаний, працюючи, вивчивши.

2. Перепишіть слова, зверніть увагу на ті, у яких неправильно зроблено морфемний аналіз. Виправте помилки.

Авіа/буд/ів/ник, авто/регул/юва/ння, аграр/н/ик, актив/іст/ськ/ий, аналіз/ува/ти, адрес/ува/нн/я, астр/о/фізич/н/ий, афіш/ува/ти, бабус/еньк/а, бав/и/ти, багат/еньк/о, багат/іш/а/ти, багат/о/бор/ств/о, баж/ан/ий, базар/н/ий, балакун/ств/о, барабан/щиц/я, батьк/ів/ство, без/воль/н/ий, без/зор/ян/ий, без/помил/к/ов/ий, без/страш/н/ість, бем/к/ну/ти, бетон/ова/н/ий, бідн/уват/ий, біл/о/рус/к/а, благ/о/дійн/ий, блід/н/іша/ти, бож/и/ти/ся, бор/ід/оньк/а, брат/а/ти/ся, брод/и/льн/ий, буд/івн/ич/ий, бунт/ів/н/иц/я, буряч/инн/я, вавилон/ськ/ий, важк/ість, вальс/ува/ти, в/би/в/ств/о, в/глед/і/ти, вдо/світ/а, вел/ич/а/ти, вер/нут/и, ви/важ/ува/нн/я, ви/довж/ува/ти, ви/їждж/ен/ий, ви/леж/ува/ти/ся, взя/тт/я, ви/ганя/ти, весл/ува/нн/я, ви/мерз/а/ти, ви/пещ/е/н/ий, ви/правл/я/нн/я, ви/сип/н/ий, вис/ок/о/гір/н/ий, ви/стриб/ува/ти, ви/ступ/а/ти, ви/точ/ен/ий, ви/хлюп/а/ти, ви/чит/а/н/ий, ви/яви/ти, від/важ/и/ти/ся, від/галуж/ен/ий, ви/ріш/ен/ий, від/клад/анн/я, від/ли/ва/нн/я, від/молодж/е/н/ий, від/пис/ан/ий, від/рах/ува/ти, від/сід/а/ти, від/ступ, від/хвор/і/ти, від/шив/а/ти, військ/ов/ий, вір/о/гідн/ий, віршов/а/н/ий.

3. Із ЗМК чи художнього твору випишіть 5–6 речень, у кожному слові виділіть основу й закінчення.

Вправи до теми 4

1. Доберіть по 5–6 прикладів словотворення, словозміни та формотворення.
2. Наведіть по 5–6 прикладів до кожного типу словотворення.

Вправи до теми 5

1. До наведених похідних слів доберіть твірні слова, виділіть у них твірні основи. Поясніть, чим відрізняються твірні основи від твірних слів.

Літературний, мовний, фізичний, низенький, легенький, нарукавник, записка, вибух, школяр, учительовати, шахтар, кияни, радість, скошений, порівну, знавець, по-новому, бурячиння.

2. У поданих похідних словах визначте твірну основу та словотворчі засоби.

Срібнокрилий, різьбяр, гумористичний, афішування, беззаконня, вітрильник, двічі, лічба, антинародний, надвечір'я, козацький, наймудріший, виступ, казкар, по-нашому, по-українськи, гарненько, теплесенько, свояцтво.

3. Яка з поданих у дужках основ є твірною для кожного слова?

Смішний (сміх, сміятися), підводний (під водою, водний), вірність (віра, вірний), розбіг (біг, розбігатися), вихід (хід, виходити), радість (радий, радіти), синь (синій, синіти), земляний (земля, земний), прочитання (прочитати, читання), спочатку (початок, почати), згустити (густий, згусток), пролісок (ліс, лісок).

Вправи до теми 6

1. З'ясуйте, чи в усіх групах похідні слова розміщені за послідовністю їхнього утворення. Запишіть, виправивши помилки.

1. Закон, беззаконність, законний, законно, беззаконний, беззаконня, незаконно. 2. Золото, золотити, позолочений, позолотити, золотко, золотий. 3. Учити, учитель, учительський, учительська (кімната). 4. Артист, артистично, артистичний, артистизм, артистка. 5. Бігти, пробігти, пробіг, велопробіг, набігти, бігом. 6. Білий, білити, перебілити, перебілювання. 7. Вечір, повечеряти, вечірній, увечері, вечеря. 8. Вітер, вітерець, вітряно, провітрювати, вітряний. 9. Гвинт, гвинтик, гвинтівка, загвинчувати, гвинтовий, догвинчувати. 10. Волога, вологий, зволожувати, вологість, волого. 11. Вода, водичка, водяний, водяник, водянистість, водянистий. 12. Вовк, вовчиця, вовчєня, вовчєнятко, вовчий, по-вовчому. 13. Хвиля, хвильовий, короткохвильовий, короткохвильовик. 14. Чари, чарувати, зачарувати, зачарований. 15. Воля, неволя, невільний, невільник, невільниця, вольовий, вільний. 16. Час, сучасний, сучасник, сучасниця, осучаснити, вчасно. 17. Високо, високий, висота, завищити, завищування, перевищувати. 18. В'язати, зв'язати, зв'язок, зв'язківець. 19. Глиняний, глина, суглинок, глинозем, глинистий, глинистість. 20. Глухий, глушити, приглушити, приглушений, приглушеність.

2. Чи можна об'єднати в один словотвірний тип наведені пари слів? Обґрунтуйте кожен приклад (допишіть у дужках твірну основу, виділіть словотворчі афікси, з'ясуйте їхню семантику).

Занести – зависокий, тисар – димар, буквар – лікар, читач – силач, передовик – ремонтник, співак – дивак, пролісок – прописка, затопити (піч) – затопити (водою).

3. Доберіть приклади до поданих слів, утворивши словотвірний тип. З'ясуйте його продуктивність/непродуктивність.

Наприклад: *Вод-ій, нос-ій, пал-ій.*

Учи-тель, бетон-яр, гай-ок, жур-б(а), жовти-зн(а), балак-ун, чит-ач.

4. Укладіть словотвірні ланцюжки з поданими опорними словами.

Говорити, гора, горіти, диво, козак.

5. Укладіть словотвірні гнізда з опорними словами *друг, земля, хліб.*

Вправи до теми 7

1. Випишіть слова, утворені суфіксальним способом. Виділіть у них суфікси.

Місяць поволі піднімався все вище й вище, байдужим каламутним оком позираючи на те, що робиться на землі.

Несподівано з оповитої туманом степової балки виринув невисокий простоволосий отрок у білій вишиваній сорочці, підперезаний вузьким ремінним поясом, і, скрадаючись, почав наближатися до бойовища.

Тут, на горбку, він зупинився, висунув із бур'яну, мов ховрашок, чубату голову і сторожко оглянувся довкола (В. Малик).

2. Визначте, від яких слів і яким способом утворені наведені слова.

Автопарк, архітектор, багатолітній, баскетболіст, безлюдний, безсовісний, білявий, білявка, благозвучність, боєздатність, верхолаз, веселун, вивчення, віддієслівний, водій, водолазний, водопровідний, водяний, водянистий, восени, зброяр, двовіриш, державно-правовий, дроворуб, змарнілий, квасолиння, квітник, козацтво, легкозаймистість, міжстудентський, навесні, навчання, надземний, надрукований, намальований, намалювати, написати, народжений, насіннєсховище, пароплаводство, переклад, перекладач, підводний, побілілий, пожовтілий, пролісок, світло-рожевий, селянство, сонячно, трикутник, футболіст.

3. Класифікуйте наведені слова відповідно до способів словотворення.

Безробітний, біленький, білуватий, білявий, бондар, босоніж, вартовий, висота, вишневий, вісник, вітерець, вічнозелений, СНУ, вогник, водовоз, водолаз, всюдихід, всесильний, вхід, глиняний, грушевий, десяток, добридень, добродушний, докір, дощик, житній, жовтуватий, заморський, заспівати, зброяр, зелень, землекоп, кобзар, козацький, комбайнер, коренеплід, лікар, Луцький, людство, міжрайонний, мудрець, набережна, найкраще, найсильніший, Непийвода, обідати, ООН, операційна, осінній, пасинок, передовик, перекотиполе, перелаз, перехід, польовий, потужність, поштар, правнук, прадавній, прадід, праліс, предобрий, прийти, прикордонний, провесна, пролісок, прочитати, роздавати, селянин, синь, сімферопольський, сіяч, слухач, СНД, сніжинка, сріблястий, стрілець, супісок, танець, трійка, український, учень, учительська, фронтовий, шукач, юність.

4. Зробіть словотворчий аналіз поданих слів (I – перша частина студентів за списком; II – друга частина студентів за списком).

I. *Бездумний, безіменний, безпритульний, безрезультатний, безробітний, безсонний, безхліб'я, величезний, вимикач, вікувати, голосувати, добрячий, дужчати, збирач, здоровенний, зненавидіти, знесилити, криголам, ліворуч, лісний, лісотундра, малуватий, матуся, медик, міжнародний, міжпартійний, мовно-літературний, мужніти, надганковий, насіяти, натільний, недопильнувати, недоробити, підкорковий, підліток, підлопатковий, по-юнацьки, прмова, приміський, природний, причорноморський, прілий, проміжок, самосуд, партійний, сивіти, снігопад, трійка, узаконити, успадкувати, уярмити, хатина, хоробрість, цвірінькати, щастити, щедро.*

II. *Багатющий, балакун, безколірний, безкоштовний, безслівний, Вернигора, вічнозелений, водопровід, Ганнуся, глинозем, горицвіт, дитина, добридень, довічний, дружити, дубище, екранізувати, жовтавий, запічок, збити, здешевити, землемір, знеславити, кінорежисер, міжз'їздівський, наплічний, нездужати, передовик, перекладач, підпелюстковий подвірний, подвоїти, позакласний, позалекційний, по-моєму, прикарпатський, простінок, протидержавний, прошарок, птахолов, радіти, ручище, самовар, самоскид, середземний сталепрокат, фронтовий, чистісінький, школяр, житлобуд.*

5. До кожного із способів словотворення, які виділяють за видом основних компонентів твірних формантів, доберіть по 5–6 прикладів. Зробіть словотворчий аналіз цих слів.

Вправи до теми 8

1. Із тексту випишіть похідні слова, визначте їхню частиномовну належність і зробіть словотворчий розбір.

І. Сонцем запахла хлібина на припічку.

Сонце на обрії й сонечко в хаті...

Мати відкрояла променів скибочку –

Світяться руки її вузлуваті.

Рученьки-руки, ви спекою й холодом

Вмиті, й обсушені, й дишете нивами... (О. Богачук).

II. Прийшла осінь, привела з собою свого місяця, і її місяць не схожий на інші, бо вибрала вона такий, якого сама захотіла, до смаку, а також до смаку осінньому полю й осінньому лісу. Щоночі виводить його на небо і забуває там, а він – великий, круглий, зжовтілий так, як ото зжовтіли вже гарбузи, – володарює там, пишній. І коли ти сам стоїш коло ясена, ще не облетілого, але вже геть-геть поріділого, то й місяць тоді пахне тобі ясеном, його корою й гіллям. Станеш коло куща, вкритого, як інеєм, квітками, що називаються морозом, і вже тобі місяць, його світло наче позичили своїй барв у морозу. Коло калини – наче калиновий червонястий відсвіт лягає на місяць, додаючи йому тривожного, насиченого тону (Є. Гуцало).

7. Індивідуальна робота

Індивідуальна робота студентів передбачає написання реферату на одну із запропонованих тем і виконується на основі знань, умінь та навичок, одержаних під час лекційних і практичних занять.

Зміст індивідуальної роботи студентів

Теми рефератів

- Морфема як знакова одиниця мови.
- Валентний потенціал морфем в українській мові.
- Типи морфем в українській мові та їхні функції.
- Суфіксальна підсистема сучасної української літературної мови.
- Префіксальна підсистема сучасної української літературної мови.
- Динамічні процеси в словотвірній системі української мови кінця XX – поч. XXI ст.
- Словотвірні категорії іменників.
- Словотвірні ознаки дієслів.
- Основні способи словотворення прикметників.
- Дери́ваційні особливості прислівників.
- Семантика та особливості творення конфіксальних іменникових деривативів.
- Словотвірний потенціал одиничних та збірних іменників у сучасній українській мові.
- Явище субстантивації в сучасній українській літературній мові.
- Морфонологія відіменникового словотворення.
- Структура, семантика та функціонування складних слів у творах волинських письменників.
- Структурні особливості складних слів в українській поетичній мові XX – поч. XIX ст.
- Структурні особливості складних слів у мові сучасної української преси
- Явище вербалізації в сучасній українській мові.
- Структурно-семантичні та функційно-стилістичні ознаки прикметникових і прислівникових категорій безвідносного вияву ознаки та суб'єктивної оцінки.
- Дери́ваційні ознаки відносних прикметників.
- Словотвірна структура української філологічної термінології.
- Суфіксальні деривати в професійній лексиці.

Структура реферату

Титульний аркуш

Повинен містити всі найсуттєвіші для ідентифікації видання вихідні відомості. Зразок:

Міністерство освіти і науки України

Інститут філології та журналістики

Кафедра української мови

Назва навчального проекту

Прізвище, ім'я, по батькові студента,
шифр академічної групи, у якій навчається студент

Прізвище, ім'я, по батькові,
науковий ступінь, вчене звання наукового керівника

Місто – рік

Титульний аркуш – перша сторінка реферату. Його зараховують до загальної нумерації сторінок, проте на титульному аркуші номер сторінки не ставлять.

Зміст

Зміст повинен містити найменування та номери початкових сторінок усіх структурних частин: вступу, усіх розділів основної частини, висновків, списку використаної літератури, додатків (якщо необхідно). Нумерацію сторінок подають арабськими цифрами без знака № і позначки с.

Вступ

Розкриває зміст наукової проблеми та її значущість. Потрібно обґрунтувати актуальність роботи, сформулювати мету й завдання. Схарактеризувати джерельну базу роботи.

Основна частина

Складається з розділів та підрозділів, у яких стисло, логічно й аргументовано викладено зміст і результати роботи. Під час написання основної частини реферату студент обов'язково повинен покликатися на авторів і джерела, із яких запозичив матеріал чи певні положення.

Кожний розділ треба починати з нової сторінки.

Висновки

Відбивають найважливіші наукові та (чи) практичні результати дослідження. Важливо висловити власну думку з приводу основних положень обраної теми, аргументувати свою позицію.

Список використаної літератури

Повинен містити бібліографічні описи використаних джерел.

Додатки (за необхідності).

8. Методи навчання

Залежно від обсягу та складності матеріалу на лекціях викладач застосовує пояснювально-ілюстративний метод та / або метод проблемного викладення, на практичних заняттях – частково-пошуковий та / або репродуктивний методи; організація самостійної й індивідуальної роботи студентів передбачає поєднання прийомів репродуктивного, частково-пошукового та дослідницького методів.

9. Форма підсумкового контролю успішності навчання

Підсумковий контроль успішності студента (екзамен) має форму усного опитування за змістом усього курсу. Кожен білет містить два теоретичних питання та одне практичне завдання.

Студенти, які упродовж семестру набрали 75 і більше балів, екзамен не складають.

Питання до екзамену

1. Визначення морфеміки. Зв'язок морфеміки з іншими розділами лінгвістики. Поняття про морф і морфему. Співвідношення понять *морфема* і *слово*.
2. Аломорфи та варіанти морфем.
3. Класифікація морфем у сучасній українській літературній мові: за роллю в слові, за функцією, за місцем у структурі слова, за ознакою питомою/запозичена.
4. Афікси субстанційні (матеріально виражені) та нульові, регулярні й нерегулярні, продуктивні й непродуктивні.
5. Суфікси, їхня роль у мові. Походження суфіксів: а) індоєвропейські суфікси; б) праслов'янські (спільнослов'янські) суфікси; в) східнослов'янські суфіксальні морфемі; г) власне-українські суфікси.
6. Префікси, їхня роль у мові. Походження префіксів.
7. Поняття про основу слова. Особливості розрізнення похідних і непохідних, вільних та зв'язаних основ.
8. Історичні зміни в морфемній структурі слова: опрощення, перерозклад, ускладнення.
9. Основні шляхи розвитку морфеміки. Морфемні словники. Морфемний розбір слів.
10. Поняття про словотворення і словотвір. Місце словотвору в системі наук про мову. Питання про рівень словотвору.
11. Словотворення, формотворення, словозміна.
12. Словотвірні ресурси. Типи словотворення.
13. Словотвір як учення про творення слів і загальні принципи їхньої мотивації.
14. Похідне слово як одиниця словотвору. Ознаки похідного слова. Розмежування структурної та семантичної похідності.
15. Твірна і похідна основи, формально-значеннєві відношення між ними.
16. Поняття про словотвірний формант. Основні види формантів.

17. Особливості семантичної мотивації. Різновиди семантичних відношень.
18. Словотвірна категорія як узагальнена семантико-словотвірна сутність. Типологія словотвірних категорій сучасної української літературної мови.
19. Питання про словотвірний тип у сучасному мовознавстві. Класифікація словотвірних типів.
20. Словотвірне значення та словотвірна модель. Словотвірне правило.
21. Твірна основа. Словотвірні ланцюжки (ряди). Словотвірна синтагма. Словотвірна парадигма, її відмінність від морфологічної. Словотвірне гніздо.
22. Визначення способів словотворення в сучасній лінгвістиці. Дві основні класифікації способів словотворення.
23. Різновиди морфологічного способу.
24. Різновиди морфолого-синтаксичного способу.
25. Лексико-синтаксичний і лексико-семантичний способи творення слів.
26. Класифікація способів словотворення за видом основних компонентів твірних формантів, запропонована В. О. Горпиничем.
27. Сучасній тенденції в розвитку словотворення.
28. Словотвірні ознаки іменників.
29. Основні способи словотворення прикметників.
30. Дериваційний потенціал дієслів.
31. Способи творення прислівників.
32. Дериваційні ознаки займенників.

10. Методи та засоби діагностики успішності навчання

Із метою діагностики й контролю ефективності навчальної (зокрема й самостійної) роботи студента впроваджено усне опитування на практичних заняттях, тематичні письмові самостійні роботи, вправи, підсумкові модульні контрольні роботи після вивчення кожного змістового модуля, виконання завдань ІНДЗ (написання рефератів).

Модульний контроль

Методичні рекомендації

Модуль 1 та модуль 2 охоплюють відповідно два розділи мовознавства – морфеміку та словотвір. Вони містять по 15 варіантів, різних за мовним матеріалом, але однотипних за характером мовних одиниць – морфем, слів, речень. Цим досягнуто необхідної самостійності у виконанні завдань практичного характеру. Кожен із варіантів містить по три завдання.

Готуючись до модульних контрольних робіт, студенти повторюють теоретичний матеріал і виконують різноманітні письмові вправи.

Мета модульних робіт – визначення ступеня засвоєння студентами теоретичного матеріалу, оволодіння навичками самостійної роботи, уміння синтезувати набуті знання й застосовувати їх у розв'язанні практичних завдань. Тому в завданнях передбачені письмові пояснення, теоретичні обґрунтування, висновки, що випливають зі спостережень конкретних мовних явищ.

Виконуючи модульні роботи, студенти повинні акцентувати увагу не лише на часто вживаних мовних одиницях, а й тих, які функціонують рідше й навіть є непродуктивними, у поодиноких випадках ненормативними, що сприятиме подоланню різних мовленнєвих покручів.

Значна частина завдань передбачає морфемний та словотворчий аналіз низки слів. Крім того, студентам запропоновано самостійно дібрати слова за схемами (модуль 1, завдання 3) або укласти словотворче гніздо (модуль 2, завдання 3). Вправи зазначеного зразка мають не тільки практичне спрямування, а й носять творчий характер.

Модуль 1. Морфеміка

Варіант 1

1. З'ясуйте, чи правильно зроблено морфемний аналіз усіх поданих слів? Випишіть слова з помилками, правильно поділивши їх на морфеми.

Внів/голос/а, в/пуст/и/ти, все/рос/ій/ськ/ий, в/ступн/ий, в/тр/и/дорог/а, вудк/а, в/часн/ий, гада/ти, газ/о/об/мін, галич/анк/а, гань/б/и/ти, гас/и/ль/н/ик, гео/сфер/а, гу/ди/ти/ся, гідр/о/споруд/а, гіпс/ов/ий.

2. Зробіть морфемний аналіз поданих слів.

Сузір'я, приземлення, зайнятий, постинати, під'їжджати, бігом, найдавніший, фізико-математичний, безвідносний, процвітайте, заочник, внутрішній, тричі, щиросердно, привіт, задумалась.

3. Доберіть і запишіть слова за поданими схемами. Позначте в них вказані морфеми.

Префікс, корінь, суфікс, закінчення; префікс, корінь, суфікс; корінь, інтерфікс, корінь, суфікс, суфікс, закінчення.

Варіант 2

1. З'ясуйте, чи правильно зроблено морфемний аналіз усіх поданих слів? Випишіть слова з помилками, правильно поділивши їх на морфеми.

Глибок/ий, глух/уват/ий, годин/ник/ар, голос/н/іша/ти, гончар/юва/ти, горох/ов/ий, гостр/ув/ат/ий, граф/ин/я, гріт/ий, груд/и/н/а, гуд/і/ти, густ/от/а, давн/ісіньк/о, дах/ов/ий, дв/огод/ин/н/ий, дев'ят/ер/о.

2. Зробіть морфемний аналіз поданих слів.

Відійти, завидна, працювати, визнають, нерішучість, прилиньте, супутники, одноденний, одягатися, душно, внічию, дружба, зернистий, перепідготовка, навчається, приходять.

3. Доберіть і запишіть слова за поданими схемами. Позначте в них вказані морфеми.

Корінь, суфікс, закінчення; префікс, корінь, суфікс, суфікс; корінь, інтерфікс, корінь, суфікс, закінчення.

Варіант 3

1. З'ясуйте, чи правильно зроблено морфемний аналіз усіх поданих слів? Випишіть слова з помилками, правильно поділивши їх на морфеми.

Демонстр/ува/нн/я, держ/позик/а, десят/к/а, дзвон/ич/ок, дикт/ув/ат/и, диск/ува/ти, ді/бр/ан/ий, діл/е/н/ий, добр/о/дій, довг/уват/ий, до/гр/ан/ий, до/кид/а/ти, до/літ/а/ти, домот/ува/ти, до/повн/я/ти, матер/ин.

2. Зробіть морфемний аналіз поданих слів.

Віддалений, швидкісник, назвати, неможливість, приходити, далеко, припинятися, вести, шістдесят, ірраціональний, найтонший, відомість, побажання, стислий, шестиденка, зазначимо.

3. Доберіть і запишіть слова за поданими схемами. Позначте в них вказані морфеми.

Префікс, корінь, суфікс, закінчення; префікс, префікс, префікс, корінь, закінчення; корінь, інтерфікс, корінь, суфікс.

Варіант 4

1. З'ясуйте, чи правильно зроблено морфемний аналіз усіх поданих слів? Випишіть слова з помилками, правильно поділивши їх на морфеми.

До/сих/а/ти, до/сяж/н/ість, до/илюб/ний, дрібн/еньк/ий, друж/е/люб/н/ий, дун/у/ти, екран/ува/ти, жад/об/а, жарт/ів/лив/ий, жив/иц/я, жи/тт/є/пис, за/безпеч/е/н/ість, за/брак/ов/ан/ий, за/вер/ну/ти, за/вмер/ти, за/гальм/ува/ти.

3. Доберіть і запишіть слова за поданими схемами. Позначте в них вказані морфеми.

Префікс, префікс, префікс, корінь, суфікс, суфікс; префікс, корінь, суфікс, суфікс; корінь, інтерфікс, корінь, суфікс, закінчення.

Варіант 5

1. З'ясуйте, чи правильно зроблено морфемний аналіз усіх поданих слів? Випишіть слова з помилками, правильно поділивши їх на морфеми.

За/гін/н/ий, за/гра/ва/ти, за/дат/и, за/крит/ий, за/доц/и/ти, за/зн/а/н/ий, за/кваш/ува/ти, за/колис/а/ти, за/кут/ок, за/ліч/ува/ти, за/мереж/ан/ий, за/мерзл/ий, за/мовч/ува/ти, за/не/пада/ти, за/пал/юва/льн/ий, пере/сел/е/н/ий.

2. Зробіть морфемний аналіз поданих слів.

Нестримно, безтурботний, порозмовляти, переріжете, відповідати, передбачливий, мачушин, харків'янин, засумувала, зерночисний, зайти, довжина, приміщення, паросток, змарнілий.

3. Доберіть і запишіть слова за поданими схемами. Позначте в них вказані морфеми.

Префікс, корінь, суфікс, суфікс; префікс, корінь, суфікс, закінчення; корінь, інтерфікс, корінь, закінчення.

Варіант 6

1. З'ясуйте, чи правильно зроблено морфемний аналіз усіх поданих слів? Випишіть слова з помилками, правильно поділивши їх на морфеми.

Зляк/а/н/ість, з/міцн/і/л/ий, знав/ець, з/нес/ен/н/я, з/образ/и/ти, з/ор/ан/ий, зсох/ну/ти/ся, з/чавл/ен/ий, ізюм/инк/а, ім/порт/ува/ти, інд/о/європ/ей/ськ/ий, ігр/ов/ий, з/ми/т/ий, інститут/ськ/ий, ін/тур/ист/ськ/ий, існ/ува/нн/я.

2. Зробіть морфемний аналіз поданих слів.

Непереможна, підживлювати, дружба, сумно, замовить, від'їжджати, холодильник, вишняк, прогресивний, проспав, киянка, в'ється, загуло, зайти, подумавши, білокрилий.

3. Доберіть і запишіть слова за поданими схемами. Позначте в них вказані морфеми.

Корінь, інтерфікс, корінь, суфікс, закінчення; корінь, суфікс, закінчення; префікс, корінь, суфікс, закінчення.

Варіант 7

1. З'ясуйте, чи правильно зроблено морфемний аналіз усіх поданих слів? Випишіть слова з помилками, правильно поділивши їх на морфеми.

Іда/льн/я, йод/ист/ий, кабельн/ий, кадр/ов/ий, кальк/ува/ти, канон/ічн/ий, кар/а/тель, карт/к/ов/ий, кат/ов/а/н/ий, квапи/ти, кедр/ов/ий, кис/н/у/ти, кінн/ий, тел/я/т/ин/а, кліт/ч/аст/ий, книжк/ов/ий.

2. Зробіть морфемний аналіз поданих слів.

Завершення, підтримувати, умиватися, переписувати, сумно, схованка,

перемалював, дисциплінований, розвивається, приуральський, підтримка, соло-морізка, по-нашому, прийдеш, ноженята.

3. Доберіть і запишіть слова за поданими схемами. Позначте в них вказані морфеми.

Корінь, суфікс, суфікс, закінчення; префікс, корінь, суфікс, закінчення; корінь, інтерфікс, корінь, суфікс, закінчення.

Варіант 8

1. З'ясуйте, чи правильно зроблено морфемний аналіз усіх поданих слів? Випишіть слова з помилками, правильно поділивши їх на морфеми.

Куб/ов/ий, культ/похід, кух/о/вар, лад/и/ти, лас/ощ/і, лег/ень/к/ий, лекс/ик/он, по/лин/ял/ий, об/лиц/юв/а/ти, лік/ува/нн/я, ліс/о/парк, лічб/а, лоп/ну/ти, купи/ти, люд/ськ/ий, люд/я/н/ий.

2. Зробіть морфемний аналіз поданих слів.

Безкорисливість, непокоїтися, мисться, верхи, розуміти, роззути, суспільство, Донеччина, посаджений, запізнілий, посилаючи, завдання, прибережний, лісопарк, далеко.

3. Доберіть і запишіть слова за поданими схемами. Позначте в них вказані морфеми.

Префікс, корінь, суфікс, суфікс, закінчення; корінь, суфікс, суфікс, закінчення; префікс, корінь, суфікс, суфікс.

Варіант 9

1. З'ясуйте, чи правильно зроблено морфемний аналіз усіх поданих слів? Випишіть слова з помилками, правильно поділивши їх на морфеми.

Кос/ар/ськ/ий, кот/ищ/е, мед/о/збір, крам/ар/ств/о, крем/ов/ий, крим/ськ/ий, кріп/и/ти/ся, кружк/а, між/обласн/ий, свіж/ень/к/ий, метало/різ, метуш/лив/ий, кругл/ісіньк/ий, мислив/ств/о, мін/яльн/ий, міц/н/іша/ти.

2. Зробіть морфемний аналіз поданих слів.

Міжобласний, супутник, розтрусити, сміються, знати, заглибившись, душно, розріджений, підлісся, зітхання, правобережжя, довести, нарікав, зустріли, листопрокатний.

3. Доберіть і запишіть слова за поданими схемами. Позначте в них вказані морфеми.

Корінь, суфікс, суфікс, закінчення; префікс, корінь, суфікс, суфікс, закінчення; префікс, корінь, суфікс.

Варіант 10

1. З'ясуйте, чи правильно зроблено морфемний аналіз усіх поданих слів? Випишіть слова з помилками, правильно поділивши їх на морфеми.

Льон/ар/ство, маз/ан/к/а, мал/еч/а, мандр/івн/ик, марк/ува/льн/ий, машин/н/ий, медо/вар/інн/я, межси/річч/я, на/бав/и/ти, на/біг/ан/ий, на/бух/ну/ти, на/вікон/ник, на/гад/ува/ти, на/готов/і, над/гор/і/л/ий, над/мір/н/ий.

2. Зробіть морфемний аналіз поданих слів.

Зріднитися, задумливо, провалля, п'ятьмастами, тягнуться, кроком (прислівник), міцнішати, застиглий, роздумуючи, вирушить, підстаркуватий, призвисько, кваліфікований, зохласть, лісостеп.

3. Доберіть і запишіть слова за поданими схемами. Позначте в них вказані морфеми.

Префікс, префікс, корінь, суфікс, закінчення; корінь, суфікс, суфікс, закінчення; корінь, інтерфікс, корінь, суфікс, закінчення.

Варіант 11

1. З'ясуйте, чи правильно зроблено морфемний аналіз усіх поданих слів? Випишіть слова з помилками, правильно поділивши їх на морфеми.

Над/сих/а/ти, на/зв/а, на/кач/ува/нн/я, на/коп/ан/ий, на/лив/к/а, на/міш/ан/ий, на/пал/юва/ти, напів/леж/ач/ий, на/плес/ти, на/шум/іл/ий, неб/о/схил, не/вихід, нев/раз/лив/ість, ви/пуск, піч/к/а, не/дуж/ий, уч/и/т/ель.

2. Зробіть морфемний аналіз поданих слів.

Зайжджати, птаство зробімо, дотримуватися, двічі, бурячиння, вогнетривкий, збудувавши, понадплановий, підскочив, дізналися, насадження, четверо, їхній, обводнення.

3. Доберіть і запишіть слова за поданими схемами. Позначте в них вказані морфеми.

Префікс, корінь, закінчення; префікс, корінь, інтерфікс, корінь, закінчення; корінь, суфікс, суфікс.

Варіант 12

1. З'ясуйте, чи правильно зроблено морфемний аналіз усіх поданих слів? Випишіть слова з помилками, правильно поділивши їх на морфеми.

В/груз/ну/ти, не/при/віт/н/ий, вен/оз/ний, верх/івк/а, вечір/н/ий, вибій/н/ий, ви/вес/ти, без/слідн/ий, берег/ов/ий, бинт/ува/нн/я, біл/изн/а, біл/яст/ий, бой/ов/ик, благо/род/н/ий, блок/ува/ль/н/ий, босо/ног/ий.

2. Зробіть морфемний аналіз поданих слів.

Тягнутися, перерозподіл, накреслив, слабосилля, безмежно, нахилившись, якнайважливіший, по-доброму, узвичаєний, нетактовний, безпритульний, вимощений, випробовуваний, наївся, споглядати.

3. Доберіть і запишіть слова за поданими схемами. Позначте в них вказані морфеми.

Префікс, корінь, закінчення; корінь, інтерфікс, корінь, суфікс; префікс, корінь, суфікс, суфікс, закінчення.

Варіант 13

1. З'ясуйте, чи правильно зроблено морфемний аналіз усіх поданих слів? Випишіть слова з помилками, правильно поділивши їх на морфеми.

Від/сорт/ов/а/н/ий, від/пли/в, від/чали/ти, від/шум/і/ти, вільх/ов/ий, вістк/а, вкунт/а/ти, в/міст/и/ти, внуч/к/а, вод/о/лій, воз/інн/я, воль/ов/ий, воск/ува/ти, віщ/унк/а, в/нів/оберта, в/різно/біч.

2. Зробіть морфемний аналіз поданих слів.

Прекрасний, залучити, провалився, запізнення, запобігати, перезимувати, присвітити, застарілий, придніпровський, подарований, розрекламувати, відстрілятися, безглуздо, народногосподарський, перемігши.

3. Доберіть і запишіть слова за поданими схемами. Позначте в них вказані морфеми.

Префікс, корінь, суфікс; корінь, інтерфікс, корінь, закінчення; префікс, корінь, суфікс, суфікс, закінчення.

Варіант 14

1. З'ясуйте, чи правильно зроблено морфемний аналіз усіх поданих слів? Випишіть слова з помилками, правильно поділивши їх на морфеми.

Ви/пряг/ти, ви/руб/ан/ий, ви/січ/к/а, ви/суш/ув/а/ти, ви/трим/к/а, ви/ход/ець, ви/ши/ти, вівчар/ик, електр/о/з/вар/юва/нн/я, від/грим/іл/ий, від/звіт/ув/ат/и, від/людь/к/о, від/корк/ува/ти, від/мот/уват/и, від/повз/а/ти, від/різ/ан/ий.

2. Зробіть морфемний аналіз поданих слів.

Намальовано, вивчений, зібрався, учителювати, передумали, утруднення, вказівка, відробіток, зрозумівши, білосніжний, відпочиває, спалахнула, випишіть, по-новому, піднесений.

3. Доберіть і запишіть слова за поданими схемами. Позначте в них вказані морфеми.

Корінь, суфікс, суфікс; префікс, корінь, суфікс, закінчення; корінь, інтерфікс, корінь, суфікс, закінчення.

Варіант 15

1. З'ясуйте, чи правильно зроблено морфемний аналіз усіх поданих слів? Випишіть слова з помилками, правильно поділивши їх на морфеми.

В/род/лив/ий, ляк/лив/ий, вс/е/світ, в/тиск/ува/ти, в/тяг/н/ут/ий, вуз/ень/к/ий, газет/н/ий, газ/ува/ти, стеж/ин/а, не/с/терп/н/ість, герой/ськ/ий, а/мораль/н/ий, в'я/л/і/сть, в/чин/ок, глин/я/н/ий, у/гно/єн/ий.

2. Зробіть морфемний аналіз поданих слів.

Життєрадісний, внизу, шосейка, незламність, намальований, переносили, утворить, зрозумівши, прадідівський, перепис, пахоці, пречудово, вгорі, відомість, навчатися.

3. Доберіть і запишіть слова за поданими схемами. Позначте в них вказані морфеми.

Корінь, суфікс; префікс, корінь, закінчення; префікс, корінь, інтерфікс, корінь, закінчення.

Модуль 2. Словотвір

Варіант 1

1. Зробіть словотворчий аналіз поданих слів.

Кинутий, газогенератор, піскуватий, прочитання, співучасник, наплічник, приземлитися, біг, шахтар, безхребетний, глинястий, високо, чорнослив, добридень, надшахтний, біль.

2. Чи можна об'єднати подані слова в один словотвірний тип? Прокоментуйте свою відповідь.

Степовик, фронтовик, передовик, лісовик, кадровик.

3. Укладіть словотвірне гніздо з поданими опорними словами.

Ходити, голос.

Варіант 2

1. Зробіть словотворчий аналіз поданих слів.

Збирач, безпідметовий, землистий, ясно, нарукавник, юнь, підбункерний, тріск, таксист, жиливий, байдуже, безплановий, блакить, кинений, підпис, співачка.

2. Чи можна об'єднати подані слова в один словотвірний тип? Прокоментуйте свою відповідь.

Завойовник, ремонтник, загарбник, збірник, захисник.

3. Укладіть словотвірне гніздо з поданими опорними словами.

Бігти, мова.

Варіант 3

1. Зробіть словотворчий аналіз поданих слів.

Усунутий, віддієслівний, правдивий, терпеливо, зелень, написання, навушник, дотик, вічнозелений, водій, активність, відзайменниковий, відважно, відтиск, гуркіт, городина.

2. Чи можна об'єднати подані слова в один словотвірний тип? Прокоментуйте свою відповідь.

Спостерігач, обвинувач, перекладач, бородач, завідувач, викладач.

3. Укладіть словотвірне гніздо з поданими опорними словами.

Ділити, час.

Варіант 4

1. Зробіть словотворчий аналіз поданих слів.

Бородач, домішаний, утиск, дошкільний, разюче, усунений, підстаканник, виліт, підніжний, квасолиння, веселун, ойкати, переляк, перекотиполе, вимір, задеснянський.

2. Чи можна об'єднати подані слова в один словотвірний тип? Прокоментуйте свою відповідь.

Прохач, відвідувач, втікач, копач, читач, силач.

3. Укладіть словотвірне гніздо з поданими опорними словами.

Писати, ліс.

Варіант 5

1. Зробіть словотворчий аналіз поданих слів.

Бідняк, вирішальний, почин, екзаменувати, аморальний, запит, зрушення, вихователька, колотий, хід, лідирувати, закарпатський, землетрус, перебіг, співрозмовник, горіння.

2. Чи можна об'єднати подані слова в один словотвірний тип? Прокоментуйте свою відповідь.

Вапняр, вугляр, газетяр, пісняр, каменяр, ювіляр.

3. Укладіть словотвірне гніздо з поданими опорними словами.

Рости, сон.

Варіант 6

1. Зробіть словотворчий аналіз поданих слів.

Поетеса, утиск, колений, барабанити, розпис, повнозначний, поплічник, міжобласний, досвітній, метушня, водогін, міжстудентський, клеїти, занепад, екстраординарний, підпис.

2. Чи можна об'єднати подані слова в один словотвірний тип? Прокоментуйте свою відповідь.

Кларнетист, домрист, гітарист, бандурист, пейзажист.

3. Укладіть словотвірне гніздо з поданими опорними словами.

Падати, рука.

Варіант 7

1. Зробіть словотворчий аналіз поданих слів.

Молотий, гарантований, гарантійний, мучний, прогул, веселіти, кроком (прислівник), занепад, запічний, свіжина, зрозумівши, прорив, зерноочисний, розораний, заплічний, сліпота.

2. Чи можна об'єднати подані слова в один словотвірний тип? Прокоментуйте свою відповідь.

Занепад, вихід, біг, збір, злість, зліт, відтиск.

3. Укладіть словотвірне гніздо з поданими опорними словами.

Берегти, сніг.

Варіант 8

1. Зробіть словотворчий аналіз поданих слів.

Селянство, обрубаний, мелений, червонішати, ультрареакційний, збут, убозтво, керівництво, віддалення, машинний, худнути, нашкірний, довго, змарнілий, вивих, міжрядний.

2. Чи можна об'єднати подані слова в один словотвірний тип? Прокоментуйте свою відповідь.

Аптекарь, бібліотекар, буквар, шахтар, поштар, парламентар.

3. Укладіть словотвірне гніздо з поданими опорними словами.

Білий, хмара.

Варіант 9

1. Зробіть словотворчий аналіз поданих слів.

Дарований, надземний, переспів, завершення, недавно, передчасний, перелом, голівонька, складальний, переклад, надгортанний, пагорб, зріднитися, доцільний, видих, передранішній.

2. Чи можна об'єднати подані слова в один словотвірний тип? Прокоментуйте свою відповідь.

Змужнілий, зрозумілий, зруділий, зчорнілий, пожовтілий, спілий.

3. Укладіть словотвірне гніздо з поданими опорними словами.

Везти, біда.

Варіант 10

1. Зробіть словотворчий аналіз поданих слів.

Приуральський, розорений, нахил, антирелігійний, пролісок, реконструювання, сучасний, спартаківець, піаністка, роздумуючи, крик, розрекламувати, насип, одеський, зброшурувати, безвольний.

2. Чи можна об'єднати подані слова в один словотвірний тип? Прокоментуйте свою відповідь.

Зсипаний, посватаний, подвійний, пофарбований, посіяний, порятований.

3. Укладіть словотвірне гніздо з поданими опорними словами.

Думати, борода.

Варіант 11

1. Зробіть словотворчий аналіз поданих слів.

Свіжість, закид, мідний, виклад, передвиборний, сутінь, Непийвода, білосніжний, передреволюційний, ідеалістичний, колючи, замкнений, безсоромний, з'їзд, рум'янець, верхи.

2. Чи можна об'єднати подані слова в один словотвірний тип? Прокоментуйте свою відповідь.

Жнець, творець, співець, борець, сміливець, стрілець.

3. Укладіть словотвірне гніздо з поданими опорними словами.

Лити, брат.

Варіант 12

1. Зробіть словотворчий аналіз поданих слів.

Замкнутий, копіювання, запис, подорожник, безталанний, СНУ, відгук, косарка, недбальство, горицвіт, Надія, пританцювувати, безтямний, переказ, безготівковий, тонюсінький.

2. Чи можна об'єднати подані слова в один словотвірний тип? Прокоментуйте свою відповідь.

Горошина, картоплина, зернина, квасолина, капустана, городина.

3. Укладіть словотвірне гніздо з поданими опорними словами.

Літати, вантаж.

Варіант 13

1. Зробіть словотворчий аналіз поданих слів.

Погашений, Нетудихата, домішений, настільний, підшлунковий, вимір, гіркуватий, плечистий, швець, командирів, підписаний, по-нашому, безтурботний, післявоєнний, добір, ефективний.

2. Чи можна об'єднати подані слова в один словотвірний тип? Прокоментуйте свою відповідь.

Подив, поділ, показ, поспіх, постриг, посуха.

3. Укладіть словотвірне гніздо з поданими опорними словами.

Зелений, вечір.

Варіант 14

1. Зробіть словотворчий аналіз поданих слів.

Завішаний, сестрин, досохнути, оздоровити, ошийок, безтолковий, переділ, стінгазета, посмертний, мишачий, поверховий, перепис, підвладний, заручений, журнальний, спиртність.

2. Чи можна об'єднати подані слова в один словотвірний тип? Прокоментуйте свою відповідь.

Знесилити, знебарвити, знешкодити, знежирити, знеславити, знервувати.

3. Укладіть словотвірне гніздо з поданими опорними словами.

Мити, гора.

Варіант 15

1. Зробіть словотворчий аналіз поданих слів.

Доблесний, доблесно, біг, пробігши, дієвий, бездушний, післясесійний, вихід, завтрашній, знесилити, Тягнирядно, почервонілий, пересування, безвольний, сучасність, Любов (ім'я).

2. Чи можна об'єднати подані слова в один словотвірний тип? Прокоментуйте свою відповідь.

Гордощі, хитрощі, радощі, веселощі, грубощі, солодощі.

3. Укладіть словотвірне гніздо з поданими опорними словами.

Пекти, мороз.

КОМПЛЕКСНА КОНТРОЛЬНА РОБОТА

Варіант 1

1. Визначення морфеміки. Зв'язок морфеміки з іншими розділами лінгвістики. Поняття про морф і морфему. Співвідношення понять *морфема* і *слово*.
2. Зробіть морфемний і словотворчий аналіз поданих слів.
Самоцвіт, варенична, помалу, надхмарний, сказавши, перехід, Новгород, по-козацькому, оголеність, здичавілий.
3. Укладіть словотвірне гніздо з опорним словом *багатий*.

Варіант 2

1. Аломорфи та варіанти морфем. Класифікація морфем у сучасній українській літературній мові: за роллю в слові, за функцією, за місцем у структурі слова, за ознакою питомою/запозичена. Афікси субстанційні (матеріально виражені) та нульові, регулярні й нерегулярні, продуктивні й непродуктивні.
2. Зробіть морфемний і словотворчий аналіз поданих слів.
Дроворуб, знову, поперекидати, приморський, зелено, договір, гористість, оголений, Вишенька (село), заговоривши.
3. Укладіть словотвірне гніздо з опорним словом *новий*.

Варіант 3

1. Суфікси, їхня роль у мові. Походження суфіксів: а) індоєвропейські суфікси; б) праслов'янські (спільнослов'янські) суфікси; в) східнослов'янські суфіксальні морфемі; г) власне-українські суфікси. Префікси, їхня роль у мові. Походження префіксів.
2. Зробіть морфемний і словотворчий аналіз поданих слів.
Землекоп, по-європейському, водянистість, нормативно, побілілий, пропрацювавши, Долина (село), вічнозелений, заколоситися, перепис.
3. Укладіть словотвірне гніздо з опорним словом *рік*.

Варіант 4

1. Поняття про основу слова. Особливості розрізнення похідних і непохідних, вільних та зв'язаних основ.
2. Зробіть морфемний і словотворчий аналіз поданих слів.
Добродій, учителька, горілиць, пересмішник, прояв, Прийдиволя, (летіти) стрілою, заплаканий, переплутуючи, радіоаматорський.
3. Укладіть словотвірне гніздо з опорним словом *вік*.

Варіант 5

1. Історичні зміни в морфемній структурі слова: опрощення, перерозклад, ускладнення.
2. Зробіть морфемний і словотворчий аналіз поданих слів.
Пішохід, безформний, розумно, Орел, спецкор, відсів, придане, запліснявлий, запломбувавши, однотипність.

3. Укладіть словотвірне гніздо з опорним словом *день*.

Варіант 6

1. Основні шляхи розвитку морфеміки. Морфемні словники. Морфемний розбір слів.

2. Зробіть морфемний і словотворчий аналіз поданих слів.

Іконопис, вдома, надруб, надходження, однократність, білішати, дошитий, благословляючи, Вербова (станція), днювальний.

3. Укладіть словотвірне гніздо з опорним словом *малий*.

Варіант 7

1. Поняття про словотворення і словотвір. Місце словотвору в системі наук про мову. Питання про рівень словотвору.

2. Зробіть морфемний і словотворчий аналіз поданих слів.

Лісогосподарський, перебілений, увечері, надій, рівнозначність, пиріжкова, подратувавши, подрібнення, драмгурток, по-різному.

3. Укладіть словотвірне гніздо з опорним словом *нести*.

Варіант 8

1. Словотворення, формотворення, словозміна.

2. Зробіть морфемний і словотворчий аналіз поданих слів.

Буревій, позначений, вареник, беззаконність, вітряно, перевищення, похвала, по-тутешньому, прямолінійність, прихиливши.

3. Укладіть словотвірне гніздо з опорним словом *хвиля*.

Варіант 9

1. Словотвірні ресурси. Типи словотворення.

2. Зробіть морфемний і словотворчий аналіз поданих слів.

Білосніжний, учительство, зроду, Крутивус, законно, позолочений, позолотити, роздробивши, різнобарвність, розгром.

3. Укладіть словотвірне гніздо з опорним словом *круг*.

Варіант 10

1. Словотвір як учення про творення слів і загальні принципи їхньої мотивації.

2. Зробіть морфемний і словотворчий аналіз поданих слів.

Глинозем, учительська, артистично, перебілювання, провітрювати, приглушеність, розквіт, благодущність, перепливаючи, розпорошений.

3. Укладіть словотвірне гніздо з опорним словом *форма*.

Варіант 11

1. Похідне слово як одиниця словотвору. Ознаки похідного слова. Розмежування структурної та семантичної похідності.

2. Зробіть морфемний і словотворчий аналіз поданих слів.

Короткохвильовий, зволожувати, волого, водянистість, слабохарактерність, стоваришуватися, витворивши, зацікавлений, якнайдалі, струс.

3. Укладіть словотвірне гніздо з опорним словом *гора*.

Варіант 12

1. Твірна і похідна основи, формально-значеннєві відношення між ними.

2. Зробіть морфемний і словотворчий аналіз поданих слів.

Короткохвильовик, зачарований, осучаснити, завищування, глинистість, додому, посварений, надіславши, заспів, обороноздатний.

3. Укладіть словотвірне гніздо з опорним словом *диво*.

Варіант 13

1. Поняття про словотвірний формант. Основні види формантів.

2. Зробіть морфемний і словотворчий аналіз поданих слів.

Вчасно, завищити, приглушений, приглушити, двоїстість, розплакатися, підслуховуючи, клекіт, бурякозбиральний, посухостійкість.

3. Укладіть словотвірне гніздо з опорним словом *козак*.

Варіант 14

1. Особливості семантичної мотивації. Різновиди семантичних відношень.

2. Зробіть морфемний і словотворчий аналіз поданих слів.

Голослівний, погорілий, гримерка, по-товариському, поцілунок, присуд, забудувавши, проголошення, рівноправність, бобові.

3. Укладіть словотвірне гніздо з опорним словом *чути*.

Варіант 15

1. Словотвірна категорія як узагальнена семантико-словотвірна сутність. Типологія словотвірних категорій сучасної української літературної мови.

2. Зробіть морфемний і словотворчий аналіз поданих слів.

Загороджений, пригощаннячко, здичавілість, по-материнському, присуд, притрушений, затягнувши, прямодушність, пустодзвін, Дубки (село).

3. Укладіть словотвірне гніздо з опорним словом *читати*.

Варіант 16

1. Питання про словотвірний тип у сучасному мовознавстві. Класифікація словотвірних типів.

2. Зробіть морфемний і словотворчий аналіз поданих слів.

Новозеландський, подвоєний, подивування, одомашнювати, взимку, блакитно-синій, розрекламований, розгинаючи, роз'їзд, самовпевненість.

3. Укладіть словотвірне гніздо з опорним словом *п'ять*.

Варіант 17

1. Словотвірне значення та словотвірна модель. Словотвірне правило.

2. Зробіть морфемний і словотворчий аналіз поданих слів.

По-дружньому, проріджування, благотворний, озимі, зв'язаний, "Дзвін" (журнал), сінокіс, спрощений, відгук, багатоступеневість.

3. Укладіть словотвірне гніздо з опорним словом *свій*.

Варіант 18

1. Твірна основа. Словотвірні ланцюжки (ряди). Словотвірна синтагма. Словотвірна парадигма, її відмінність від морфологічної. Словотвірне гніздо.

2. Зробіть морфемний і словотворчий аналіз поданих слів.

Перейменування, по-козацькому, зрубаний, наречена, снігопад, розбір, тепловипромінювання, бездіяльний, багатотиражний, здавна.

3. Укладіть словотвірне гніздо з опорним словом *кохати*.

Варіант 19

1. Визначення способів словотворення в сучасній лінгвістиці. Дві основні класифікації способів словотворення.

2. Зробіть морфемний і словотворчий аналіз поданих слів.

Настеляння, зазначений, Гончар, рівнозначність, розгляд, зірвіголова, спочатку, кораблебудівний, по-бойовому, якнайвитриваліший.

3. Укладіть словотвірне гніздо з опорним словом *добрий*.

Варіант 20

1. Різновиди морфологічного способу.

2. Зробіть морфемний і словотворчий аналіз поданих слів.

Розгублений, збільшення, Бондар, поле (діяльності), вивільнити, перерозподіл, товаровиробник, трубопровідний, найтепліше, пройдисвіт.

3. Укладіть словотвірне гніздо з опорним словом *три*.

Варіант 21

1. Різновиди морфолого-синтаксичного способу.

2. Зробіть морфемний і словотворчий аналіз поданих слів.

Накрохмалений, відтворення, життєдайність, показ, по-італійському, торфозаготівля, проста, Непийвода, повечерявши, виношувати.

3. Укладіть словотвірне гніздо з опорним словом *син*.

Варіант 22

1. Лексико-синтаксичний і лексико-семантичний способи творення слів.

2. Зробіть морфемний і словотворчий аналіз поданих слів.

Скошений, опік, сталеварський, замаскувавши, транспортування, унормувати, теплообмінний, внічю, Убийвовк, щонайсильніший.

3. Укладіть словотвірне гніздо з опорним словом *школа*.

Варіант 23

1. Класифікація способів словотворення за видом основних компонентів твірних формантів, запропонована В. О. Горпиничем.
2. Зробіть морфемний і словотворчий аналіз поданих слів.
Прояв, покаравши, чорноземний, заквашений, тривимірний, унаочнювати, силосонавантажувач, помаленьку, виправдовувати, найвередливіший.
3. Укладіть словотвірне гніздо з опорним словом *Одеса*.

Варіант 24

1. Сучасній тенденції в розвитку словотворення.
2. Зробіть морфемний і словотворчий аналіз поданих слів.
Нахил, заступивши, втрое, забезпечений, покрикувати, трубозварювальний, усамітнюватися, злегка, Перебийніс, лісостеповий.
3. Укладіть словотвірне гніздо з опорним словом *свято*.

Варіант 25

1. Словотвірні ознаки іменників.
2. Зробіть морфемний і словотворчий аналіз поданих слів.
Забезпечений, заборгованість, завороживши, покора, трудомісткість, уможливлювати, унормування, якнайшвидший, пробуджуватися, стиха.
3. Укладіть словотвірне гніздо з опорним словом *два*.

Варіант 26

1. Основні способи словотворення прикметників.
2. Зробіть морфемний і словотворчий аналіз поданих слів.
Викуплений, завойовувати, роздум, розчаровуючи, прокльовуватися, замолоду, по-дитячому, волелюбність, народнопоетичний, спитавши.
3. Укладіть словотвірне гніздо з опорним словом *старий*.

Варіант 27

1. Дериваційний потенціал дієслів.
2. Зробіть морфемний і словотворчий аналіз поданих слів.
Подарований, далекоглядність, забинтувавши, розігрів, умивальник, прицінюватися, пришийхвіст, закріплювач, заодно, військово-спортивний.
3. Укладіть словотвірне гніздо з опорним словом *добрий*.

Варіант 28

1. Способи творення прислівників.
2. Зробіть морфемний і словотворчий аналіз поданих слів.
Примостившись, блискуче, обрубаний, газонепроникність, узаконювати, прислухатися, розкол, замислено, полонені, військово-морський.
3. Укладіть словотвірне гніздо з опорним словом *межа*.

Варіант 29

1. Дериваційні ознаки займенників.
2. Зробіть морфемний і словотворчий аналіз поданих слів.

Переадресований, уламок, водолазний, розлучивши, прислужуватися, прихильність, удар, навіки, добові, навчально-виховний.

3. Укладіть словотвірне гніздо з опорним словом *писати*.

Варіант 30

1. Визначення морфеміки. Зв'язок морфеміки з іншими розділами лінгвістики. Поняття про морф і морфему. Співвідношення понять *морфема* і *слово*.

2. Зробіть морфемний і словотворчий аналіз поданих слів.

Неподалік, побачивши, висушений, прискорення, близькість, пароплаводство, утиск, примудрятися, пустельник, нарівні.

3. Укладіть словотвірне гніздо з опорним словом *хитрий*.

11. Розподіл балів, які отримують студенти

Таблиця 3

Поточний контроль (маx = 40 балів)								Модульний контроль (маx = 60 балів)		Загальна кількість балів	
Модуль 1					Модуль 2			Модуль 3			
Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2					ІНДЗ	МКР 1	МКР 2	100
T 1	T 2	T 3	T 4	T 5	T 6	T 7	T 8	4	20	40	
4	4	4	4	4	4	8	4				

Шкала оцінювання (національна та ECTS)

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за національною шкалою
90–100	A	Відмінно
82–89	B	Добре
75–81	C	
67–74	D	Задовільно
60–66	E	
1–59	Fx	Незадовільно

12. Методичні вказівки

Морфемний та словотворчий аналіз слів

Морфемний аналіз слова

Морфемний склад слова – сукупність виділюваних у ньому значущих частин, що утворюють його лексико-граматичну єдність. Вирізнення морфем у слові називають морфемним аналізом. *Мета морфемного аналізу* – виявити, із яких морфем складається слово. Морфемний розбір віддзеркалює сучасну структуру лексеми: його системно пов'язані морфеми та специфіку відношень, у яких вони перебувають. Характерна ознака живої морфеми – повторюваність її у сполученні з іншими морфемами (наприклад, повторюваність кореня **хліб-** у словах *хлібний, хлібина, хлібозаготівля, хлібзавод*; повторюваність суфікса **-ов-** у словах *осиковий, дубовий, річковий, кавовий*; повторюваність флексії **-а** в іменниках жіночого роду: *мама, ручка, ластівка, парта*). Щоб правильно зробити морфемний аналіз лексеми, потрібно з'ясувати специфіку відношень між морфемами і їхні функції. Пор.: у прикметнику *гаряче (гаряче молоко)* і прислівнику *гаряче (зустріти гаряче)* виділяємо різні морфеми, оскільки у першому слові *-е* виступає флексією, що є репрезентантом середнього роду, однини, називного відмінка, а у другому – *-е* функціонує як суфікс.

Схема морфемного аналізу слова

1. З'ясувати, відмінюване чи невідмінюване слово.
2. Якщо слово відмінюване, знайти закінчення й основу. Якщо слово невідмінюване, назвати його основу.
3. Назвати диференційні ознаки основи:
 - 1) похідна / непохідна;
 - 2) проста (коренева) / складна (афіксальна);
 - 3) вільна / зв'язана.
4. Визначити тип закінчення: повне (матеріально виражене) / нульове.
5. Навести низку споріднених слів і виділити корінь.
6. Визначити префікс (префікси), суфікс (суфікси), сполучні голосні.

Словотворчий аналіз слова

Словотворчий аналіз мовних одиниць стосується тільки похідних компонентів, які вважають бінарними утвореннями, оскільки до складу похідного слова входить твірنا база та словотворчі засоби, що беруть участь у дериваційному процесі. У лінгвістиці домінує погляд, згідно з яким роль твірної бази найчастіше виконує слово, рідше словосполучення, відмінково-прийменникова форма, фразеологізм тощо, а словотвірним засобом виступає формант, тобто елемент похідного слова, за допомогою якого воно

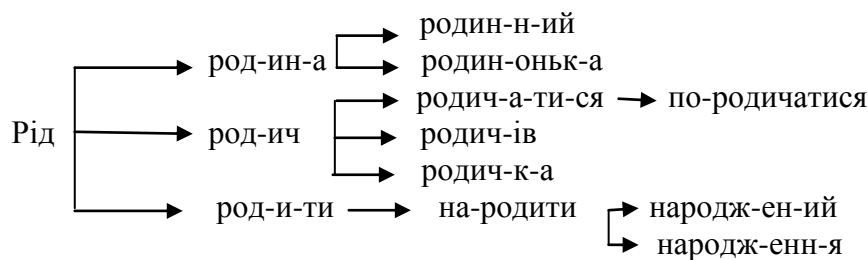
утворилося і яким відрізняється від твірного (словотвірної бази). До формантів належать суфікси, префікси, постфікси, закінчення, інтерфікси й інші компоненти, приєднанням яких завершується словотворення. *Мета словотворчого аналізу* полягає в тому, щоб з'ясувати, за допомогою яких формантів і яким способом утворене похідне слово.

Схема словотворчого аналізу слова

1. З'ясувати, чи запропоноване для аналізу слово є похідним.
2. До похідного слова дібрати твірне.
3. У твірному слові виділити твірну основу.
4. Шляхом порівняння структури й семантики твірної основи та похідного слова в останньому вирізнити словотворчі афікси.
5. Указати спосіб творення похідного слова.

Словотвірне гніздо

Словотвірне гніздо – сукупність усіх спільнокореневих похідних слів, що перебувають у відношенні послідовної похідності; сукупність усіх словотвірних ланцюжків і парадигм, наприклад:

13. Методичне забезпечення

1. Громик Ю. В. Український правопис : навчальний посібник / Ю. В. Громик. – К. : Центр учбової літератури, 2013. – 140 с.

Електронний

варіант:

<http://esnuir.eenu.edu.ua/bitstream/123456789/329/1/p>

2. Данилюк Н. О. Робоча програма курсу “Сучасна українська мова” // Н. О. Данилюк, Н. М. Костусяк, О. Г. Межов, І. А. Пасічник. – Луцьк: Ред.-вид. відд. “Вежа” Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2006. – 178 с.

Електронний варіант: <http://esnuir.eenu.edu.ua/handle/123456789/124>

Список джерел

Основна література

1. Горпинич В. О. Сучасна українська літературна мова : Морфеміка. Словотвір. Морфонологія : [навч. посіб. для студ. філол. спец. вищ. навч. закл.] / Горпинич В. О. – К. : Вища школа, 1999. – 207, [1] с. – (Навчальне видання).

2. Жовтобрюх М. А. Курс сучасної української літературної мови / М. А. Жовтобрюх, Б. М. Кулик. – [4-е вид.]. – К. : Вища школа, 1972. – 402 с.

3. Карпіловська Є. А. Конструювання складних словотворчих одиниць / Карпіловська Є. А. – К. : Наук. думка, 1990. – 156 с.

4. Карпіловська Є. А. Формальне варіювання суфіксів у сучасній українській мові / Є. А. Карпіловська // Мовознавство. – 1993. – № 5. – С. 35–43.

5. Карпіловська Є. А. Типи одиниць суфіксальної підсистеми сучасної української літературної мови / Є. А. Карпіловська // Мовознавство. – 1998. – № 1. – С. 43–54.

6. Клименко Н. Ф. Система афіксального словотворення сучасної української мови / Клименко Н. Ф. – К. : Наук. думка, 1973. – 188 с.

7. Клименко Н. Ф. Словотворча структура і семантика складних слів у сучасній українській мові / Клименко Н. Ф. – К. : Наук. думка, 1984. – 251 с.

8. Клименко Н. Ф. Словотвірна морфеміка сучасної української літературної мови / Н. Ф. Клименко, Є. А. Карпіловська. – К. : УкрНДПСК, 1998. – 162 с.

9. Плющ М. Я. Словотворення та вивчення його в школі : [посіб. для вчит.] / Плющ М. Я. – [вид. 2-е, переробл.]. – К. : Рад. школа, 1985. – 127, [1] с.

10. Словотвір сучасної української літературної мови / [відп. ред. М. А. Жовтобрюх]. – К. : Наук. думка, 1979. – 406 с.

11. Соколова С. О. Формально-семантичне варіювання префіксів і проблема єдності слова / С. О. Соколова // Мовознавство. – 2002. – № 5. – С. 32–37.

12. Сучасна українська літературна мова / [Грищенко А. П., Мацько Л. І., Плющ М. Я. та ін.] ; за ред. А. П. Грищенка. – К. : Вища шк., 1993. – 366, [2] с. – (Навчальне видання).

13. Сучасна українська літературна мова : підручник / [М. Я. Плющ, С. П. Бевзенко, Н. Я. Грипас та ін.] ; за ред. М. Я. Плющ. – К. : Вища шк., 1994. – 416 с. – (Навчальне видання).

14. Сучасна українська мова : підручник / [О. М. Григор'єв, С. Є. Долман, Ю. В. Лисенко та ін.] ; за ред. О. Д. Пономарева. – К. : Либідь, 1997. – 399, [1] с.

Словники

15. Ганич В. О. Словник лінгвістичних термінів / В. О. Ганич, І. С. Олійник. – К. : Вища шк., 1985. – 360 с.

16. Єрмоленко С. Я. Українська мова : короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / [С. Я. Єрмоленко, С. П. Бирик, О. Г. Тодор] ; за ред. С. Я. Єрмоленко. – К. : Либідь, 2001. – 222, [2] с.

17. Карпіловська Є. А. Кореневий гніздовий словник української мови : гнізда слів з вершинами – омографічними коренями / Карпіловська Є. А. – К. : “Українська енциклопедія” ім. М. П. Бажана, 2002. – 912 с.

18. Клименко Н. Ф. Словник афіксальних морфем української мови / Н. Ф. Клименко, Є. А. Карпіловська, В. С. Карпіловський, Т. І. Недозим. – К. : УкрНДІПСК, 1998. – 434 с.

19. Полюга Л. М. Словник українських морфем / Полюга Л. М. – Л. : Світ, 2001. – 448 с.

20. Українська мова. Енциклопедія / [редкол. : В. М. Русанівський, О. О. Тараненко (співголови), М. П. Павлюк та ін.]. – К. : “Укр. енцикл.”, 2000. – 752 с.

21. Яценко І. Т. Морфемний аналіз [Текст] : словник-довідник : у 2 т. / [І. Т. Яценко ; ред. Н. Ф. Клименко]. – К. : Вища школа, 1980. – Т. 1. А–Н. – 1980. – 355, [1] с.

22. Яценко І. Т. Морфемний аналіз [Текст] : словник-довідник: у 2 т. / [І. Т. Яценко]. – К. : Вища школа, 1981. – Т. 2. О–Я. – 1981. – 352 с.

Зміст

Вступ	3
1. Опис навчальної дисципліни	4
2. Мета та завдання навчальної дисципліни	5
3. Програма навчальної дисципліни	7
4. Структура навчальної дисципліни	9
5. Теми практичних занять	10
6. Самостійна робота	13
7. Індивідуальна робота	19
8. Методи навчання	21
9. Форма підсумкового контролю успішності навчання	21
Питання до екзамену	21
10. Методи та засоби діагностики успішності навчання	23
Модульний контроль	23
<i>Модуль 1. Морфеміка</i>	23
<i>Модуль 2. Словотвір</i>	29
Комплексна контрольна робота	33
11. Розподіл балів, які отримують студенти	39
12. Методичні вказівки	40
13. Методичне забезпечення	42

Для нотаток

Для нотаток

Для нотаток

Навчально-методичне видання

Костусяк Наталія Миколаївна

Сучасна українська літературна мова : морфеміка, словотвір

*Робоча програма та методичні вказівки
для студентів напрямку підготовки
6.020303 “Філологія (Українська мова та література)”*

Надруковано в авторській редакції

Формат 60×84 ¹/₁₆. Обсяг 2,79 ум. друк. арк, 2,68 обл.-вид. арк.
Наклад 100 пр. Зам. 499. Видавець і виготовлювач – Вежа-Друк
(м. Луцьк, вул. Бойка, 1, тел. (0332) 29-90-65).
Свідоцтво Держ. комітету телебачення та радіомовлення України
ДК № 4607 від 30.08.2013 р.